

Patinás kiadókhöz méltó, impozáns külsejű, keményfedeles, a kisebbségi jogok nemzetközi dokumentumait tartalmazó gyűjtemények jelentek meg az elmúlt év során angol, francia és magyar nyelven egyazon külsővel és tartalommal. A már pusztá megjelenésükkel is tekintélyt parancsoló köteteket az Országgyűlés Külügyi Hivatalának két munkatársa, Balázs Katalin és Ódor Bálint „szerkesztette”, s a feltüntetett copyright alapján úgy tűnik, részben a fordításokat is ők jegyzik.

Nekem e könyvek – mivel ugyanebben a témában a Gondolat Kiadónál 2003-ban megjelent kötet (*A kisebbségi jogok nemzetközi okmányai*) társszerkesztőjeként írom e méltató sorokat – a sehol se volt, négyszögletű kerek erdőben megrendezett költészeti versenyt juttatják eszembe, ahol Bruckner Szigfrid az *Apám tyúkja* című, sajátjaként jegyzett költeménnyel indul, s nem igazán érti társai méltatlankodását amiatt, hogy büszkén szavalt versét nem ő írta volna. Mármint az „Ej, tyúkapó, mi a kő itt bent lakik a szobába kend” kezdetű versszakot és mindazt, ami utána következik. Miként azt sem érti, miért nem változtat az sem a helyzeten, ha további sorokkal bővíti a költeményt. Természetesen ezzel nem akarom a „szerkesztőket” kivénhedt cirkuszi oroszlánokhoz, vagy pedig jómagamat, netán szerkesztőtársamat és kedves kollégámat, Vizi Balázst Petőfi Sándorhoz hasonlítani. Csak arra utalok, hogy a szerzői jogok hasonló hanyagságú kezelése, ha azt, mondjuk, egy diák követi el egyetemi tanulmányai során (például szak- vagy OTDK-dolgozatának megírásakor), aligha marad következmények nélkül. Igaz, a nagybetűs életben talán már rájuk is más szabályok vonatkoznak.

Kezdjük az elejéről. Lássuk azt a könyvet, mely három évvel megelőzte az „Apám tyúkja” megjelenését; e helyütt csak egy-két apróságot emelek ki.

A könyvek kísértetiesen követik a miénk szerkesztési elveit, amelyet egyébként – az új gyűjtemények megjelenése előtt – angol nyelven is

Megjelent az „Apám tyúkja”!

A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok forrásai – International Sources of National and Ethnic Minority Rights – Les sources internationales des droits des minorités nationales et ethniques Szerkesztette és a bevezetőt írta Balázs Katalin és Ódor Bálint. * HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006. 922 old., 4500 Ft

közre akartunk adni egy rangos külföldi kiadónál. Mint a Balázs és Ódor által szerkesztett munkát felhalmozó érdeklődő rögtön megtudhatja, a gyűjtemény a Kárpát-medencei magyar képviselők számára készült azzal a nemes céllal, hogy segítse a Magyar Országgyűlés képviselőinek, az Európai Parlament magyar tagjainak, illetve a környező országokban megválasztott magyar képviselőknek a kisebbségi jogok előmozdítására tett erőfeszítéseit. Ezt követi a *Bevezető – A dokumentumgyűjtemény összeállításának főbb elvei* című rész, melyben Balázs és Ódor, az Országgyűlés Külügyi Hivatalának munkatársai részletezik nehezen követhető és esetlegesen alkalmazott szerkesztési szempontjaikat – noha talán jobban illett volna ide egy értekezés, mely a plagizálás tudományos minőségre emelését taglalta volna. A szerkesztők átvették dokumentumgyűjteményünk tartalomjegyzékét, majd tudományosan meghatározhatatlan szempontok alapján az ott szereplő európai uniós dokumentumokat kiegészítették, lerontva ezzel a kötet színvonalát. Mint megtudtam, a gyűjtemény közreadása előtt a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fórumának titkársága által összehívott szakértői team segítségét kérték, jelezve, hogy Vizi Balázsék „kitűnő” dokumentumgyűjteménye alapján összeállítottak egy listát, melyhez további javaslatokat várnak. Az ezt követő módosítások nyomán elhagyták például az Európán kívül elfogadott regionális és

szubregionális dokumentumokat tartalmazó fejezetet – hiszen az emberi jogok arab és afrikai chartáját a kisebbségi jogok védelmében lobbizó magyar képviselők aligha használhatják hatékonyan a Kárpát-medencei magyarság ügyének előmozdítására.

Miután szerkesztőtársam figyelmeztette őket, hogy a felhasznált dokumentumgyűjteményt szerzői jogok védik, a mi kötetünkben időrendben szereplő dokumentumok sorrendjét a bevezetőben taglaltak alapján helyenként összekeverték. A kavarás tudományos magyarázata: „a már kiválasztott anyagokat a nemzetközi közjog jogforrási hierarchiára vonatkozó szabályai és az adott nemzetközi szervezetben bevett osztályozás alapján rangsoroltuk.” E sorokat a nemzetközi jogászok valószínűleg meglepődve olvassák, hiszen elvben a nemzetközi jog forrásai között nincs hierarchia. Az ENSZ dokumentumainál a szerkesztők azt ígérik, hogy előre kerülnek a jogi kötőerővel rendelkező egyezmények. Ehhez képest a dokumentumok között a második az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*, a harmadik pedig a *Kisebbségek sorsa* című dokumentum. Csak remélni tudom, hogy Balázs és Ódor nem hiszi azt, hogy ezek az ENSZ-közgyűlési határozatok valójában nemzetközi egyezmények volnának.

Az Európa Tanács esetében a bevezető szerint az egyes szervek közötti „viszony” alapján lettek sorba rendezve a dokumentumok, de még így sem értem, miért cserélték meg a mi gyűjteményünkben az elfogadás sorrendjében szereplő Nyelvi Charta és a Kisebbségvédelmi Keretegyezmény sorrendjét. Vagy az egyaránt az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése által elfogadott csángó és roma ajánlást. Az már csak hab a tortán, hogy összekeverik az ET Nyelvi Chartáját a Szociális Chartájával. Az EBESZ-dokumentumoknál pedig a jogi kötőerővel rendelkező és nem rendelkező okmányokat a szerkesztési szempontok megjelölése nélkül keverték össze. Mindeközben a szóban forgó szervezet tevékenységé-

* ■ Előszó: Szili Katalin [a szerk]

nek jellemzésére átvettek néhány mondatot Mészáros Margit *Az Európai Biztonsági Charta* c. tanulmányából (*Hadtudomány*, 2000. 3. szám) – idézőjelek és hivatkozás nélkül...

A szerzők mintha nem ismernék a lábjegyzet szakirodalmi hivatkozást jelölő szerepét. A bevezetőben ugyan legalább idézőjelek közé teszik, ha valamit idéznek egy nemzetközi dokumentumból, de ekkor sem mindig adják meg a citált sorok származási helyét.

Noha az európai uniós dokumentumokat leszámítva átvették a mi dokumentumgyűjteményünk szerkesztési koncepcióját, s elenyésző kivétellel ugyanazokat az ENSZ-, Európa Tanács- és EBESZ-dokumentumokat közlik, igyekeztek alternatív fordításokat beszerezni, illetve gondosan töröltek a kötetből minden hivatkozást az általunk szerkesztett dokumentumgyűjteményre. Az egyik általuk megkeresett szervezet javasolta, hogy az ET csángó ajánlása is kerüljön be, s ennek köszönhetően új dokumentummal bővült az összeállítás.

Azt is hozzátenném, hogy bár több ilyen gyűjtemény van forgalomban angol és magyar nyelven, hasonló egyezések nem figyelhetők meg közöttük. Feltehető, hogy itt nem rokon szerkesztői koncepciók találkozásáról, vé(le)tlen egybeesésekről van szó. Dokumentumgyűjteményünkben mi általában szemelvényeket közöltünk, így tett Ódor és Balázs is, történetesen éppen ugyanazokat a szemelvényeket téve közzé.

A nyomok eltüntetésekor nem minden esetben ügyeltek a részletekre. Szerkesztési munkánkban sajnos követtünk el hibákat. Egy recenzió például azt vetette a szemünkre, hogy minden nemzetközi dokumentumnál közzétettük a hosszadalmas ellenőrző mechanizmusokra vonatkozó részeket. Láss csodát, éppen ezt tette Ódor és Balázs is! Sőt ha mi kifejeztünk valamit, hát akkor ők is. Felidézek néhányat a mi gyűjteményünket bíráló Böszörményi Jenő által írt recenzió kétségtől jogos megállapításai közül: kimaradt a hátrányos meg-

különböztetés tilalmának egyik alapdokumentuma, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet keretében elfogadott a (munka és foglalkozás szerinti) megkülönböztetésről szóló, 111. sz. egyezmény. Továbbá: „Különösen nehezen igazolható, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményének csak az 5 (e) és a 14. cikkét tartalmazza a gyűjtemény (valamint a diszkrimináció általános tilalmát kimondó 12. jegyzőkönyvet), hiszen a »nemzeti kisebbséghez tartozás«-ra utaló 14. cikkben megfogalmazott diszkriminációs tilalom »[a]z egyezményben meghatározott jogok és szabadságok« élvezetére vonatkozik.” (Böszörményi Jenő: *Régóta várt szövegek. Pro Minoritate*, 2004. nyár) Mindez, korántsem véletlenül, Balázs és Ódor kötetének is felrható.

Módszereikért az általunk szerkesztett kötet fordítói nem fognak hálával emlékezni az új kiadvány közreadóira. Volt olyan dokumentum, amelynek alternatív fordítására sehol sem letek rá a szerkesztők. Ilyen a *Kisebbségek sorsa* címet viselő féloldalas okmány, melyet a lábjegyzet szerint Balázs és Ódor fordított. Bár Kosztolányitól tudom, hogy minden fordítás egyben ferdítés is, félve jegyzem meg, hogy az általunk fordított szövegbe egy értelemzavaró ferdítés csúszott – Ódorékéba ugyanott ugyanaz. (A „benyújtja a Gazdasági és Szociális Tanácsnak” kezdetű sort úgy fordítottuk, hogy „hivatkozik a Gazdasági Szociális Tanácsra”, ezzel értelmetlenné téve a dokumentum lényegi részét – ez a fordítási hiba is átköltözött.)

Utalok egy-két „hanyagul” eltüntetett lábjegyzetre: a *Budapesti Dokumentum Igazi Új kor valódi partnersége* című okmányban szerepelnek ugyan a mi kötetünkben is megtalálható lábjegyzetek, a lap alján azonban nem találjuk a számozáshoz tartozó információt. Itt ugyanis Balázsék átvették Bozóki Antal fordítását, csakhogy az átvett dokumentum lábjegyzeteivel együtt Bozókinak azt a megjegyzését is törölték, hogy a vonatkozó részeket hozzáigazította a mi gyűjteményünkben szereplő fordításhoz. To-

vább az ENSZ 1992-es kisebbségi nyilatkozatának átvételét (szerkesztő kollégám fordításában) engedélyeztük egy kötet számára, amely a miénk után jelent meg, s amelynek CD-melléklete az internetre is felkerült. (Nádor Orsolya – Szarka László [szerk]: *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*. Akadémiai Kiadó, Bp., 2003. A CD-mellékletet összeállította Vékás János.) Balázs és Ódor már csak erre az internetes forrásra hivatkozik.

A „szerkesztők”, respublikánk érdemdús közszolgái mindezek ellenére sem hibáztathatók, hiszen ők, ollóval állva a vártán, a kötet megjelenítésével legjobb meggyőződésük és tudásuk szerint szolgálják – ha a kötet közreadása utáni személyes beszélgetésünket jól értelmezem – az egész magyarság érdekeit.